

פרשת בראשית

בסיום בריאת העולם נאמר: "ויכולו השמים והארץ וכל צבאם..." (ב א-ג)

על פסוקים אלה אמר רב המנונא במסכת שבת (ק"ט): כל המתפלל בערב שבת ואומר "ויכולו", מעלה עליו הכתוב כאלו נעשה שותף לקב"ה במעשה בראשית.

ועוד דרשו שם רב חסדא ומר עוקבא ואמרו: כל המתפלל בערב שבת ואומר "ויכולו", שני מלאכי השרת המלווים את האדם מניחים את ידיהם על ראשו, ואומרים לו: "וסר עוונך וחטאתך תכופר" (ישעיהו 10).

בליל שבת אומרים שלוש פעמים "ויכולו":

(א) בתפילת העמידה של תפילת ערבית.

(ב) ביחד עם הציבור אחרי תפילת שמונה עשרה.

(ג) בקידוש.

ומדוע אומרים שלוש פעמים?

תשובה על כך כתב רבי דוד בר יוסף אבודרהם, תלמיד רבי יעקב בעל הטורים: בגלל שכתוב ב"ויכולו" שלוש פעמים "אשר", ובפסוק "ויקחו אליך פרה אדומה" כתוב שלוש פעמים "אשר", כשם שפרה אדומה מכפרת, כך מי שאומר שלוש פעמים "ויכולו" מתכפר לו.

תשובה נוספת אמר רבי חיים ויטל תלמיד האר"י: אומרים שלוש פעמים "ויכולו" כדי לחזק את האמירה שהקב"ה סיים את מלאכת הבריאה ביום שישי, ובשבת הוא נח, וכל אמירה חשובה אומרים שלוש פעמים.

נהגו לומר אחרי תפילת שמונה עשרה "ויכולו" בקול רם ובעמידה, משום שהוא עדות לקב"ה על מעשה בראשית.

וכך נפסק בשולחן ערוך (סימן רסח סעיף ז): אומרים "ויכולו" בקול רם ובעמידה.

ומדוע בעמידה?

במסכת שבועות (ל:) אמרו רבותינו שעדים המעידים בבית הדין צריכים להעיד בעמידה שנאמר: "ועמדו שני האנשים" (דברים יט יז), ובהלכות עדות נפסק ששני העדים צריכים להעיד ביחד, לכן צריך להגיד את "ויכולו" לפחות בשניים ובעמידה.

ומדוע חוזרים ואומרים שוב "ויכולו", הרי כבר אמרו "ויכולו" בתפילת שמונה עשרה?

עונה על כך הטור בסימן רסח: חוזרים להגיד "ויכולו" כיוון שביום טוב שחל להיות בשבת, לא אומרים "ויכולו" בתפילת העמידה, אלא אומרים "אתה בחרתנו", ואז משלימים ואומרים "ויכולו" אחרי התפילה, ולכן תקנו לומר בכל השבתות "ויכולו" אחרי התפילה.

טעם שני להוציא את מי שאינו יודע להתפלל.

נחלקו הפוסקים האם יחיד אומר "ויכולו".

לדעת הט"ז, יחיד לא אומר "ויכולו", כי אין עדות ליחיד.

לדעת האליה רבה, גם יחיד יכול להגיד "ויכולו", אבל אין צריך להגיד אותו בעמידה. וכתב המשנה ברורה שטוב שגם יחיד יאמר "ויכולו", אבל לא יתכוון לשם עדות אלא כקורא בתורה.

ובביאור הלכה שם, הוסיף החפץ חיים, שהמתפלל תפילת עמידה בלחש, שימהר לסיים תפילתו, כדי שיאמר "ויכולו" עם הקהל.

בגלל החשיבות שבאמירת "ויכולו" אמרו רבותינו במסכת שבת (קיט:): כל האומר "ויכולו" נעשה שותף לקב"ה במעשה בראשית.